

Тема 3. Зв'язок фінансової звітності з рахунками бухгалтерського обліку

Ключові питання лекції

01

Бухгалтерський рахунок

Групування та систематизація облікових даних

02

Дебет і кредит

Механізм відображення операцій на рахунках

03

Обороти та сальдо

Вимірювання стану активів і джерел

04

Обліковий цикл

Від первинного документа до фінансової звітності

Бухгалтерський рахунок: базові поняття для маркетолога

Бухгалтерський рахунок — це "шухляда" для групування та обліку однорідних господарських операцій, кожна з яких має дві сторони: Дебет та Кредит.

Активні рахунки

- Обліковують **активи** (гроші, товари)
- Дебет** = Збільшення (↑)
- Кредит** = Зменшення (↓)
- Залишок завжди по Дебету

Пасивні рахунки

- Обліковують **джерела отримання активів** (зобов'язання, капітал)
- Дебет** = Зменшення (↓)
- Кредит** = Збільшення (↑)
- Залишок завжди по Кредиту

Залишок (Сальдо) рахунків на кінець періоду формує **Форму №1 (Баланс)**. **Обороти** (сума операцій за період) по рахунках доходів та витрат формують **Форму №2 (Звіт про фінансові результати)**.

Поняття	Відображення у звітності
Активний рахунок	Форма №1, розділ Актив
Пасивний рахунок	Форма №1, розділ Пасив
Оборот по рахунку витрат за період	Формує рядки Форми №2 (напр., Ряд. 2150)
Оборот по рахунку доходу за період	Формує рядки Форми №2 (наприклад, Ряд. 2000)
Залишок на кінець періоду	Цифра на дату балансу у Формі №1

Обліковий цикл: логіка контролю та результат

Подвійний запис

Дебет одного = кредит іншого рахунку —
внутрішній контроль

Формула сальдо

Сальдо кінцеве = Поч. + Дебет. оборот –
Кредит. оборот

Шлях до звітності

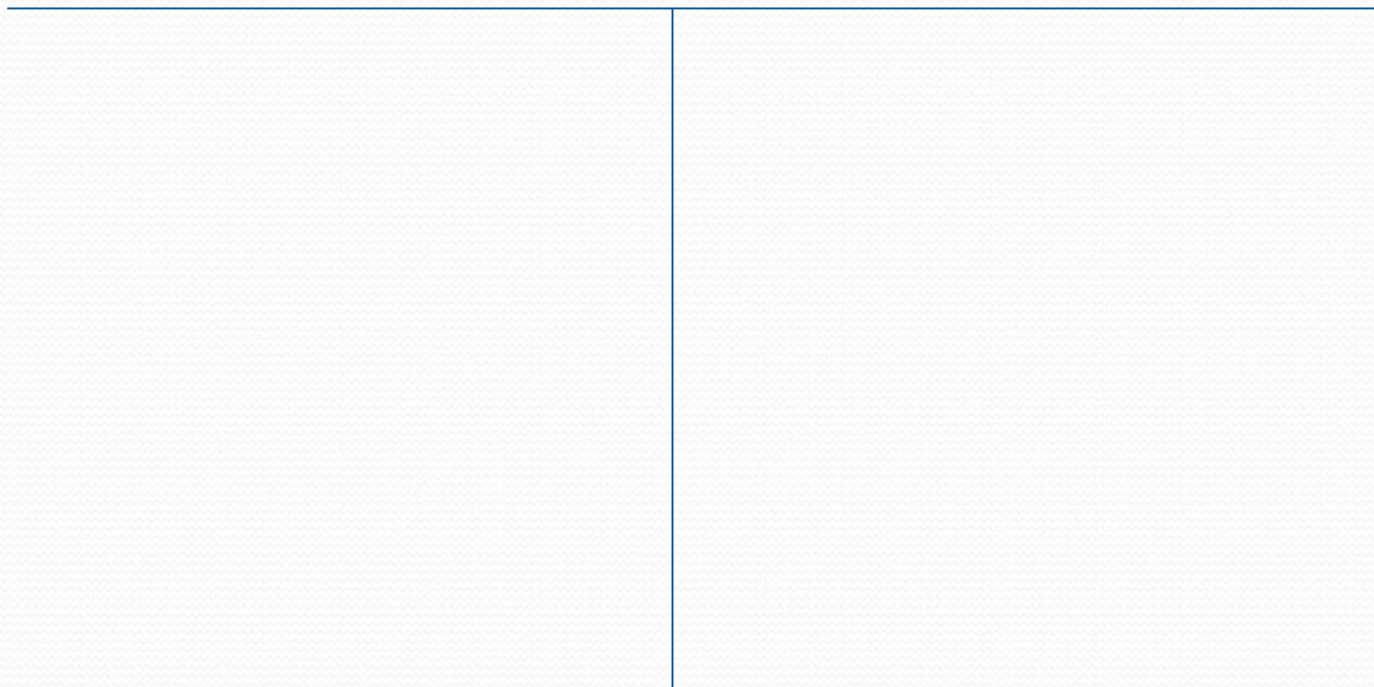
Журнали → Головна книга → Оборотна
відомість → Баланс

Закриття рахунків

Тимчасові рахунки доходів і витрат
закриваються в кінці циклу

З позиції науки **рахунок** – це елемент методу бухгалтерського обліку, який являє собою спосіб систематизації (економічного групування) та поточного обліку стану та зміни однорідних за економічним змістом об'єктів бухгалтерського обліку (активів, джерел їх утворення та господарських процесів) для одержання інформації, необхідної для управління такими об'єктами обліку;

З позиції практики (техніки обліку) **рахунок** – це обліковий реєстр, ідентифікатор сукупності однорідних об'єктів, який представляється у вигляді двосторонньої таблиці.

Назва рахунку

--	--

Дéбет

Назва рахунку

Крédит

Д

Назва рахунку

К

Увага!

Назви рахунків – для кожного об'єкту
індивідуальні, а позначення його сторін –
універсальні для всіх!

Відкрити рахунок – вписати в нього початковий залишок (тобто вартісну оцінку об’єкту на початок звітного періоду). Цю інформацію можна одержати з балансу за попередній звітний період (який буде початковим для цього періоду).

Початковий залишок по рахунку що називається “**початкове сальдо (ś)**”.

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

<i>Статті активу</i>	<i>Сума, грн.</i>	<i>Статті пасиву</i>	<i>Сума, грн.</i>
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачаль- никами та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

Д Сировина та матеріали К

Д Виробництво К

Д Готівка К

Д Поточні рахунки в національній валюті К

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

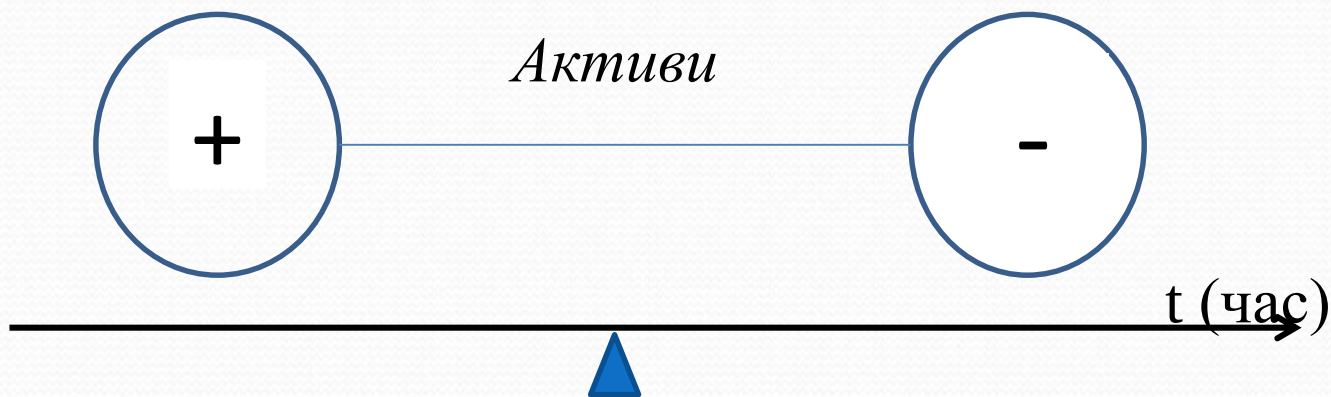
Д Статутний капітал К

Д Прибуток нерозподілений К

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

Життєвий цикл активу

Будова активного рахунку

Дéбет	Назва рахунку	Крédит
<u>Сальдо</u> <u>початкове (')</u>		

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

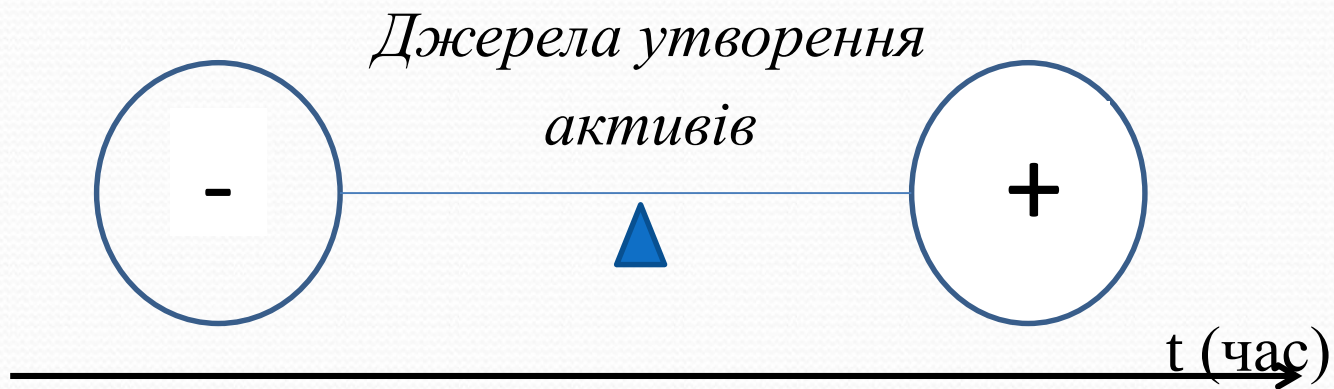
₴ 50

Д Поточні рахунки в національній валюті К

₴ 13850

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Життєвий цикл джерел утворення активів (зобов'язань)

Будова пасивного рахунку

Дéбет	Назва рахунку	Крédит
		<u>Сальдо</u> <u>початкове (ś)</u>

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

₴ 50

Д Поточні рахунки в національній валюті К

₴ 13850

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Д Статутний капітал К

₴ 26000

Д Прибуток нерозподілений К

₴ 1500

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

₴ 1400

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

₴ 1100

В активному рахунку інформація про надходження (збільшення) активів відображається в дебеті, а про витрачання (списання, погашення) – в кредиті рахунку

Дéбет	Назва активного рахунку	Крédит
<u>Сальдо</u> <u>початкове (ś)</u>		
		

В пасивному рахунку інформація про збільшення власного капіталу або зобов'язань відображається в кредиті, а про витрачання (зменшення, погашення) – в дебеті рахунку

Дéбет	Назва пасивного рахунку	Крédит
		<u>Сальдо</u> <u>початкове (ś)</u>
		

Таким чином, суми за господарськими операціями, які призводять до збільшення об'єкту бухгалтерського обліку, записуються на тій стороні рахунка, на котрій розміщене сальдо.

Записи, які відображають зменшення об'єкту, – на протилежній стороні.

Числові записи по рахунку здійснюються без будь-яких додаткових арифметичних знаків “+” або “–”.

Приклад 1

Протягом звітного періоду підприємство одержало з поточного рахунку в касу 1100 грн. для виплати заробітної плати. Виплачено працівникам 1000 грн. Залишок невиплаченої заробітної плати повернуто на поточний рахунок. Окрім того, видано 20 грн. підзвітній особі на придбання канцтоварів.

Відобразіть, які зміни в балансі викличуть дані операції та складіть рахунки «Готівка» та «Розрахунки за виплатами працівникам».

Операція 1. Підприємство одержало з поточного рахунку в касу 1100 грн.

1	Визначаємо, які об'єкти бухгалтерського обліку були задіяні в операції	Готівка	Рахунки в банках
2	Визначимо, до якого виду об'єктів бухгалтерського обліку належать дані об'єкти	актив	актив
3	Визначаємо, які зміни відбулись з кожним із визначених об'єктів	↑	↓

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

₴ 50

1) 1100

Д Поточні рахунки в національній валюті К

₴ 13850

1) 1100

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Д Статутний капітал К

₴ 26000

Д Прибуток нерозподілений К

₴ 1500

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

₴ 1400

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

₴ 1100

Операція 2. Виплачено працівникам 1000 грн. готівкою.

1	Визначаємо, які об'єкти бухгалтерського обліку були задіяні в операції	Готівка	Розрахунки за виплатами працівникам
2	Визначимо, до якого виду об'єктів бухгалтерського обліку належать дані об'єкти	актив	зобов'язання (пасив)
3	Визначаємо, які зміни відбулись з кожним із визначених об'єктів	↓	↓

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

₴ 50

1) 1100 2) 1000

Д Поточні рахунки в національній валюті К

₴ 13850

1) 1100

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Д Статутний капітал К

₴ 26000

Д Прибуток нерозподілений К

₴ 1500

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

₴ 1400

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

₴ 1100

2) 1000

Операція 3. Залишок невиплаченої заробітної плати (100 грн.) повернуто з каси на поточний рахунок

1	Визначаємо, які об'єкти бухгалтерського обліку були задіяні в операції	Готівка	Рахунки в банках
2	Визначимо, до якого виду об'єктів бухгалтерського обліку належать дані об'єкти	актив	актив
3	Визначаємо, які зміни відбулись з кожним із визначених об'єктів	↓	↑

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2025 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

₴ 50

1) 1100 2) 1000

3) 100

Д Поточні рахунки в національній валюті К

₴ 13850

3) 100 1) 1100

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Д Статутний капітал К

₴ 26000

Д Прибуток нерозподілений К

₴ 1500

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

₴ 1400

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

₴ 1100

2) 1000

Операція 4. Видано з каси 20 грн. підзвітній особі на придбання канцтоварів

1	Визначаємо, які об'єкти бухгалтерського обліку були задіяні в операції	Готівка	Розрахунки з підзвітною особою
2	Визначимо, до якого виду об'єктів бухгалтерського обліку належать дані об'єкти	актив	актив
3	Визначаємо, які зміни відбулись з кожним із визначених об'єктів	↓	↑

Баланс ПрАТ “Електа” на 31-ше грудня 2024 р.

Д Основні засоби К

₴ 13000

Д Сировина та матеріали К

₴ 2000

Д Виробництво К

₴ 1100

Д Готівка К

₴ 50

1) 1100 2) 1000

3) 100

4) 20

Поточні рахунки в національній валюті

Д К

₴ 13850

3) 100 1) 1100

Д Розрахунки з підзвітними особами К

4) 20

Статті активу	Сума, грн.	Статті пасиву	Сума, грн.
Необоротні активи		Власний капітал	
Основні засоби	13000	Статутний капітал	26000
Оборотні активи		Прибуток нерозподілений	1500
Сировина й матеріали	2000	Поточні зобов'язання	
Виробництво	1100	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	1400
Готівка	50	Розрахунки за виплатами працівникам	1100
Поточні рахунки в національній валюті	13850		
Разом	30000	Разом	30000

Д Статутний капітал К

₴ 26000

Д Прибуток нерозподілений К

₴ 1500

Д Розрахунки з постачальниками і підрядниками К

₴ 1400

Д Розрахунки за виплатами працівникам К

₴ 1100

2) 1000

Сума записів, зроблених по дебету рахунку протягом звітного періоду (без урахування сальдо), називається дебетовим оборотом.

Сума записів, зроблених по кредиту рахунку протягом звітного періоду (без урахування сальдо), називається кредитовим оборотом.

Обороти, як правило, підраховуються за місяць.

Дéбет

Готівка

Крédит

ś 50

1) 1100

2) 1000

3) 100

4) 20

ДО 1100

КО 1120

ДО = 1100

КО = 1000+100+20 = 1120

Кінцеве сальдо (s'') – різниця між підсумками записів за дебетом і кредитом рахунків з урахуванням змін на рахунку, що визначається на кінець звітного періоду.

Кінцеве сальдо = початкове сальдо + збільшення по рахунку – зменшення по рахунку

Активні рахунки

$$s'' = \acute{s} + \text{ДО} - \text{КО}$$

Пасивні рахунки

$$s'' = \acute{s} + \text{КО} - \text{ДО}$$

Дéбет	Назва активного рахунку	Крédит
<u>Сальдо</u> <u>початкове (s')</u> 		
Дебетовий оборот		Кредитовий оборот
<u><u>Сальдо кінцеве (s'')</u></u>		

Дéбет	Готівка	Крédит
<u>ś</u> 50		
1) 1100	2) 1000	
	3) 100	
	4) 20	
ДО 1100	КО 1120	
<u><u>s''</u></u> 30		

$$s'' = 50 + 1100 - 1120 = 30$$

Дéбет	Назва пасивного рахунку	Крédит
		<u>Сальдо</u> <u>початкове (s')</u>
		
Дебетовий оборот		Кредитовий оборот
		<u><u>Сальдо кінцеве (s'')</u></u>

Дéбет	Розрахунки за виплатами працівникам	Крédит
		<u>ś</u> 1100
2)	1000	
ДО	1000	КО 0
		<u><u>s''</u></u> 100

$$\text{ДО} = 1000$$

$$\text{КО} = 0$$

$$s'' = 1100 - 1000 = 100$$

Якщо сальдо відображає стан об'єкту на певний момент часу (на початок або на кінець періоду), то обороти – рух об'єкта за звітний період.

Рахунки доходів мають ознаки пасивних рахунків, але оскільки доходи в балансі не відображаються, то такі рахунки **не мають залишків**, а їх обороти завжди співпадають

Дéбет	Назва рахунку доходів	Крédит
		
Дебетовий оборот		Кредитовий оборот

Дебетовий оборот = Кредитовий оборот

Рахунки витрат мають ознаки активних рахунків, але оскільки витрати в балансі не відображаються, то такі рахунки **не мають залишків**, а їх обороти завжди співпадають

Дебет	Назва рахунку витрат	Кредит
		
Дебетовий оборот		Кредитовий оборот
Дебетовий оборот = Кредитовий оборот		

Подвійний запис

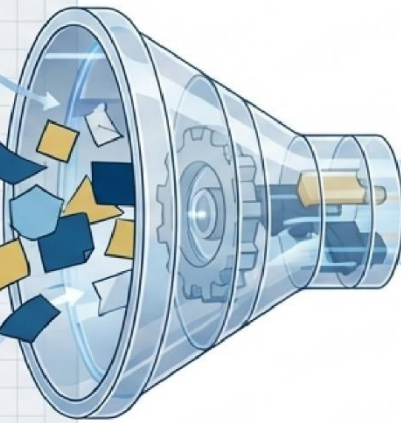
відображення однієї господарської операції двічі: в дебеті одного рахунку та одночасно в кредиті іншого рахунку

Шлях від господарської операції до фінансового звіту: погляд АССА та українська практика

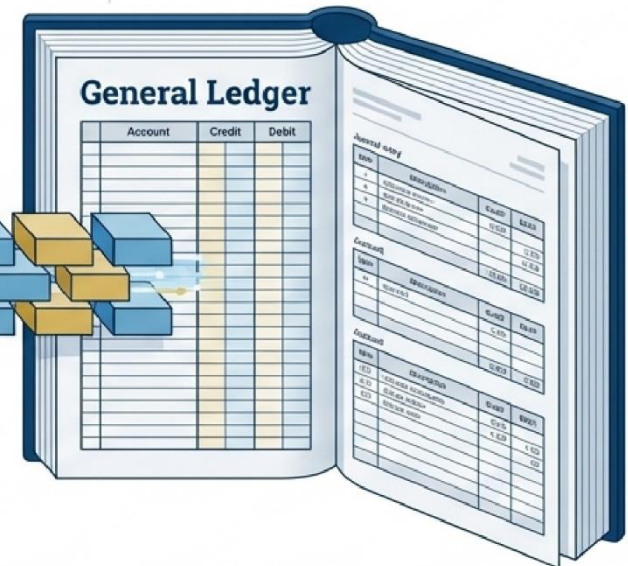
Первинні документи /
Raw Transactions & Source Documents

Система обліку /
Accounting System & Processing (ACCA & UA)

Головна книга /
General Ledger & Structured Data

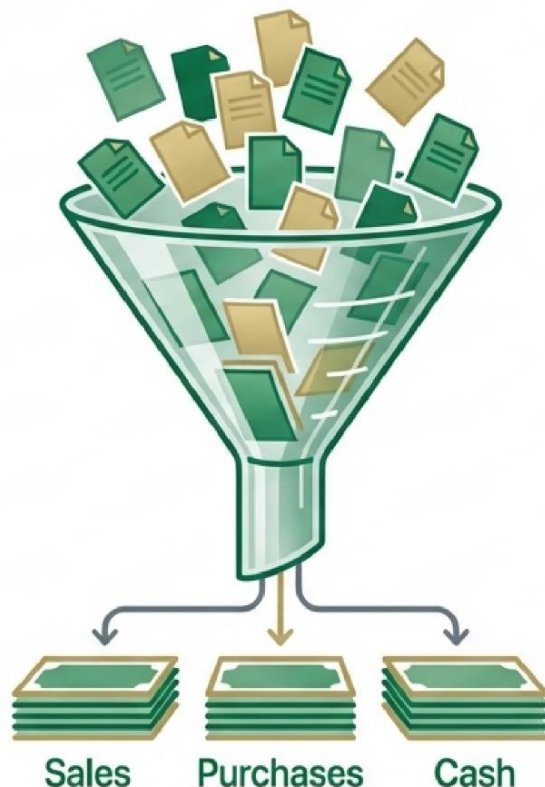
Словник ключових термінів АССА

Key Terminology

Books of Prime Entry	Книги первинного запису.
Narrative	Пояснення суті операції (обов'язково для аудиту).
Folio	Посилання на джерело запису (сторінка журналу).
Posting	Рознесення даних по рахунках Головної книги.
Balance c/f (carried forward)	Сальдо кінцеве.
Balance b/f (brought forward)	Сальдо початкове.
Trial Balance	Пробний баланс.

Перший етап – фільтрація даних

Ключове питання:
Чому ми не
записуємо кожну
операцію одразу в
Головну книгу?

- Мінімізація помилок (Error Minimization): Зменшення безладу запобігає помилкам у основних рахунках.
- Систематизація (Systematization): Групування схожих транзакцій підвищує ефективність обробки.

Карта облікового циклу

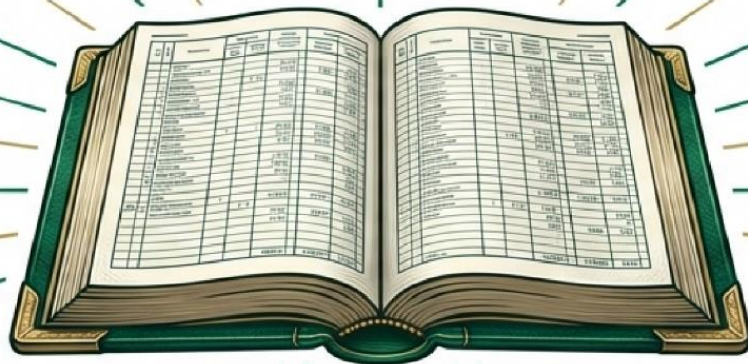
The accounting Cycle Map

Головна книга — центральний реєстр обліку

The General Ledger: The Central Brain

Система подвійного запису
(Double-entry book-keeping)

Реальні рахунки (Real Accounts)

Активи та зобов'язання (Assets/Liabilities).

Номінальні рахунки (Nominal Accounts)

Доходи та витрати (Income/Expenses).

Визначення головної книги

Головна книга використовується для узагальнення даних журналів, взаємної перевірки правильності записів за окремими рахунками і складання фінансової звітності.

До Головної книги заносяться із журналів підсумки оборотів з кредиту рахунків.

Особливості закриття номінальних рахунків

Closing Nominal Accounts (Income & Expenses)

Активи (Assets)

Мають **Balance b/f.**
Переносяться в
наступний період.

Доходи/Витрати (Income/Expenses)

Не переносяться.
Сальдо обнуляється
і переміщується
в **Рахунок прибутків
та збитків (P&L).**

Формат записів у головній книзі

У Головній книзі відображаються:

- сальдо на початок і кінець поточного місяця;
- обороти за поточний місяць за кредитом цього рахунку, які наводяться однією сумою;
- обороти за поточний місяць за дебетом цього рахунку, які наводяться сумою за кореспондуючими рахунками із журналів.

Перевірка арифметичної точності

The Trial Balance

Визначення: Список усіх сальдо з Головної книги.

Key Principle: **Total Debits = Total Credits.**

Мета: Перевірка математичної точності подвійного запису перед складанням звітності.

Що пропускає Пробний баланс?

Limitations: Invisible Errors

Помилка омісії (Error of Omission):
Транзакція повністю пропущена.

Помилка комісії (Error of Commission):
Правильний тип рахунку, але не той рахунок.

Помилка принципу (Error of Principle):
Неправильний тип рахунку (напр.
Витрати замість Активів).

Компенсаційні помилки (Compensating Errors): Дві помилки перекривають одна одну.

Збалансований Пробний баланс не гарантує відсутність шахрайства.

Висновки: Від хаосу до порядку (Conclusion)

Analyze: Визначити тип транзакції.

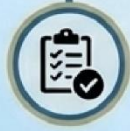
Record: Записати в Книгу первинного запису (ACCA) або Регістр (UA).

Post: Перенести підсумки в Головну книгу (Double Entry).

Balance: Вивести сальдо рахунків.

Verify: Скласти Пробний баланс.

“

Форма **регістрів** може **відрізнятися** в різних країнах, але логіка Дебету і Кредиту — універсальна мова бізнесу.

(Register forms may vary, but Debit/Credit logic is universal.)

”

Оборотна відомість за синтетичними рахунками ТзОВ «Полісся» за лютий 2026 р.

Рахунок	Сальдо на 31.01		Обороти за лютий		Сальдо на 28.02	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
10 «Основні засоби»	712000	—	168000	90000	790000	—
20 «Виробничі запаси»	36000	—	144000	100000	80000	—
23 «Виробництво»	4000	—	100000	—	104000	—
30 «Каса»	2000	—	28000	—	30000	—
31 «Рахунки в банках»	98000	—	—	78000	20000	—
40 «Зареєстрований капітал»	—	817000	90000	168000	—	895000
60 «Позики банків»	—	20000	20000	15000	—	15000
63 «Розрахунки з постачальниками»	—	15000	15000	114000	—	114000
Разом	852000	852000	565000	565000	1024000	1024000

Контрольні суми для оборотної відомості по синтетичних рахунках

- суми початкових сальдо по дебету активних рахунків = сумі початкових сальдо по кредиту пасивних рахунків (оскільки ці суми взяті відповідно з активу та пасиву балансу, де вони були рівні між собою) = валюті початкового балансу
- суми дебетових оборотів по всіх рахунках = сумі кредитових оборотів по всіх рахунках (що є наслідком подвійного запису);
- суми кінцевих сальдо по дебету активних рахунків = сумі кінцевих сальдо по кредиту пасивних рахунків = валюті кінцевого балансу

Від транзакції до фінансової звітності

From Transaction to Financial Statements

Головна книга та перевірений Пробний баланс є фундаментом для фінальної звітності компанії.